

Винник Т. М. // Міжнародна науково-практична конференція [«Правові реформи в Україні : проблеми реалізації»], (Київ, 16-17 лютого 2011 р.) / Центр правових наукових досліджень. – К., 2011. – Т. 2. – С. 36–38.

Винник Т. М. Поняття та види гарантій забезпечення та здійснення прав і законних інтересів учасників цивільного процесу

У статті аналізується поняття гарантій забезпечення та здійснення прав і законних інтересів учасників цивільного процесу, досліджують їх види. В роботі наводяться позиції вчених-правознавців щодо поняття юридичних гарантій, що дало змогу сформулювати визначення гарантій забезпечення та здійснення прав і законних інтересів учасників цивільного процесу.

Ключові слова: процесуальні гарантії, забезпечення прав і законних інтересів учасників цивільного процесу, здійснення прав і законних інтересів учасників цивільного процесу.

Винник Т. М. Понятие и виды гарантий обеспечения и осуществления прав и законных интересов участников гражданского процесса

В статье анализируется понятие гарантий обеспечения и осуществления прав и законных интересов участников гражданского процесса, исследуют их виды. В работе приводятся позиции ученых-правоведов относительно понятия юридических гарантий, которое дало возможность сформулировать определение гарантий обеспечения и осуществления прав и законных интересов участников гражданского процесса.

Ключевые слова: процессуальные гарантии, обеспечения прав и законных интересов участников гражданского процесса, осуществления прав и законных интересов участников гражданского процесса.

Vinnik T. M. Concept and types of guarantees of providing and realization of rights and legal interests of participants of civil procedure

The concept of guarantees of providing and realization of rights and legal interests of participants of civil procedure is analyzed in the article, investigate their kinds. Positions over of scientists-legists are in-process brought in relation to the concept of legal guarantees, that gave an opportunity to set forth determination of guarantees of providing and realization of rights and legal interests of participants of civil procedure.

Keywords: judicial guarantees, providing of rights and legal interests of participants of civil procedure, realization of rights and legal interests of participants of civil procedure.

ЖЕЛИХОВСЬКА (ОЛУЙКО) Ю.В.

НОТАРІУС ЯК ОСОБЛИВИЙ СУБ'ЄКТ ВІДНОСИН ЩОДО ОХОРОНИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ОХОРОНЮВАНИХ ЗА- КОНОМ ІНТЕРЕСІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

УДК 347.961.41

Нотаріат є своєрідним правовим інструментом без якого неможливе здійснення цивільно-правового обороту, також потрібного правового забезпечення економічних відносин. Нотаріуси здійснюють нотаріальні дії, які направлені на посвідчення безспірних прав і фактів, охоронні нотаріальні дії, а також вживають заходів щодо охорони спадкового майна. [1, с.118]

Нотаріат, як інститут громадянського суспільства має за мету охорону та захист гарантованих Конституцією та законодавством України прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій нотаріусами від імені держави України.

На думку Л.Ю.Грудциної, «завданням нотаріату як інституту громадянського суспільства на відміну від, наприклад, суду чи органів слідства являється захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, заснована на критерії безспірності. Нотаріат сприяє і допомагає державі, попереджуючи спори вже на стадії домовленості щодо умов правочину, тим самим профілактично зменшує кількість цивільно-правових спорів.» [21, с.241]

Одним з найважливіших нормативно-правових актів нашої держави є Конституція України в якій закріплено, що кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно. [3, с.59]

Надання правової допомоги завжди було прерогативою адвокатів. Однак, на думку І.Г.Черемних, з підвищенням уваги до охорони, захисту прав та інтересів громадянина слід трактувати конституційне право на отримання правової допомоги більш ширше, включаючи в систему надання такої допомоги на рівні з адвокатами та іншими особами, яким законом надане таке право, також і нотаріусів які здійснюють діяльність по реалізації публічно – правової функції держави по охороні, захисту прав та законних інтересів громадян. [4, с.48]

Сутність надання нотаріусами правової допомоги полягає в забезпеченні умов для виникнення, зміни чи припинення суб'єктивних прав громадян і юридичних осіб, а також для безперешкодної і ефективною реалізації наявних прав та обов'язків суб'єктами правовідносин. [5, с.119]

Правовій допомозі, яка надається нотаріусом притаманні ознаки, що не є характерними для інших видів правової допомоги. По-перше, дана допомога є завжди правовою. Вона завжди зачіпає врегульовані законами права та обов'язки особи, пов'язаними з здійсненням конкретної юридичної дії. По-друге, діяльність нотаріусів по наданню правової допомоги, регламентуються Основами законодавства про нотаріат. По-третє, правова допомога, що надається нотаріусами, направлена на реалізацію не лише конституційних прав, але й норм цивільного права та інших галузей права. [5, с.120]

Аналізуючи законодавство, яке регулює діяльність нотаріату України основні функції, як правоохоронного та правозахисного інституту полягають в:

1. *Охороні та захисті прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, територіальних громад, а також держави.* Слід відзначити, що в юридичній літературі дискусія щодо того, чи пов'язана діяльність нотаріальних органів з охороною або з захистом прав та законних інтересів громадян, набрала досить великого розмаху. Розмежування цих взаємопов'язаних понять, на думку авторів, лежить у площині моменту настання порушення цих прав та інтересів. Можна повністю підтримати їхню позицію відносно того, що охорона — це потенційна можливість захисту прав та інтересів громадян, коли фактично зазіхання на них ще не сталося, тоді як захист може розглядатись як конкретна дія, яка виникає з початком правопорушення. Нотаріальні органи в основному виконують правоохоронну функцію, але нотаріальна діяльність може бути засобом захисту прав, наприклад, у разі вчинення виконавчих написів, протестів векселів, посвідчення неоплати чеків. Таким чином, нотаріальні дії забезпечують захист і охорону прав та інтересів громадян і організацій, які пов'язані з їхнім життям і діяльністю, стосуються їхніх майнових інтересів та гарантують подальшу реалізацію інших суттєвих прав.

2. Нотаріус, застосовуючи норми матеріального і процесуального права, впливає на правовідносини між суб'єктами, наприклад, встановлюючи в договорі конкретні права та обов'язки сторін, а отже, має місце *праворегулююча* функція нотаріату.

3. Також нотаріат виділяється як орган, який має право аналізувати вимоги закону і робити висновки щодо можливості або неможливості застосувати це положення законодавства для виконання покладених на нього функцій і реалізації волевиявлення громадян. Це входить в поняття *правоаналізуючої* функції. Нотаріус має право визначати межі дозволеної поведінки в урегульованих законом правовідносинах, тоді, коли надається можливість для декількох альтернативних варіантів правової поведінки, а також тоді, коли такі правовідносини взагалі не мають аналогів.

4. Підтверджуючи законність і достовірність нотаріальної дії, нотаріус виконує ще одну важливу функцію — *запобігає можливим правопорушенням*. Якщо нотаріальна дія, за вчиненням якої звернулися заінтересовані особи, не відповідає закону, нотаріус зобов'язаний відмовити у її вчиненні, запобігши таким чином спосіб правопорушенням і можливим негативним наслідкам для цих осіб.

5. Функція запобігання правопорушенням шляхом *підвищення правосвідомості та правової обізнаності громадян* виконується через правові консультації, роз'яснення наслідків вчинення нотаріальної дії.

Адже саме на нотаріуса покладається виконання державного завдання сприяти громадянам у правильному, юридично грамотному здійсненні їхніх прав, оскільки юридично необізнаній особі важко знайти шляхи для правильного та законного волевиявлення. [6]

6. Можливість нотаріальної практики впливати на законотворчість передбачає те, що під час застосування законодавства нотаріусами впливають певні неузгодженості, прогалини, які потребують вирішення. В ідеалі нотаріальна діяльність впливатиме на подальше вдосконалення не тільки нотаріального процесуального законодавства, а й норм матеріального права.

Завданням нотаріату є забезпечення захисту та охорони власності, прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, сприяння у зміцненні законності та правопорядку, попередження правопорушень.

Можна виділити три основні завдання, що їх виконує нотаріат:

Перше завдання - захист і охорона власності, прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Нотаріальні органи в основному виконують правоохоронну функцію, але нотаріальна діяльність може бути засобом захисту прав, наприклад, у разі вчинення виконавчих написів, протестів векселів, посвідчення несплати чеків. Виконання цього завдання буде ефективним, якщо воно реалізуватиметься відповідно до процесуальних норм, установлених Законом України «Про нотаріат», який гарантує захист прав та охоронюваних законом інтересів громадян і організацій при вчиненні нотаріальних дій. Порушення цих процесуальних норм веде до недійсності нотаріального акту. [6]

Друге завдання - дії, що їх вчиняють нотаріальні органи, забезпечують захист і охорону важливих прав та інтересів громадян і організацій, які пов'язані з їхнім буттям, існуванням, діяльністю, бо стосуються їхніх майнових прав та гарантування подальшої реалізації інших суттєвих прав громадян.

Отже, засвідчуючи законність і достовірність нотаріальної дії, нотаріус виконує і третє завдання - запобігає можливим правопорушенням.

Третє завдання - запобігання правопорушенням виконується також через правові консультації, роз'яснення наслідків вчинення нотаріальної дії.

Виходячи з завдань, що їх виконують нотаріальні органи, можна зробити висновок, що сутність нотаріальної діяльності полягає в посвідченні та підтвердженні певних прав і фактів, у юридичному закріпленні цивільних прав із метою запобігання можливим порушенням або є засобом захисту вже порушених прав. [6]

Проголошення незалежності України як суверенної держави прийняття Конституції України обумовлюють потребу держави в утворенні міцної та стабільної системи захисту прав та законних інтересів своїх громадян.

Нотаріат є одним з правозахисників інститутів державної гарантії дотримання законності прав та інтересів кожної людини.

Український нотаріат розвивається та перетворюється в напрямку до професійності, стабільності та фінансової незалежності.

Прийняття Верховною Радою Закону України «Про нотаріат» диктувалося новими економічними умовами, в яких опинилася наша держава, ставши на шлях побудови ринкової економіки. Закон містив чимало нових положень, але основним і революційним було створення інституту приватного нотаріату. Започаткування змін у побудові нової системи нотаріату зумовлювалося дедалі відчутнішою нестачею кадрів нотаріусів у період, коли на систему нотаріату покладалися нові завдання з оформленням договорів приватизації державного майна, коли в цивільно-правовий обіг вводилися нові об'єкти, яких не знало національне цивільне право до періоду перебудови. Обсяг завдань, що покладались на державний нотаріат, перевищив усі допустимі нормативи на підготовку до вчинення нотаріальних дій. Фізичні особи чи представники юридичних осіб нерідко не могли вчасно вирішити свої питання через надмірне завантаження нотаріусів. Тому назріла необхідність доступності нотаріальної діяльності. Вирішити всі ці питання простим збільшенням кількості працівників державних нотаріальних контор не уявлялось можливим. Це потребувало значних коштів на утримання приміщень державних нотаріальних контор і заробітню плату державним нотаріусам. У той період і сформувалась ідея започаткування в Україні інституту приватного нотаріату.

Останніми роками у системі захисту прав людини і громадянина зросла роль нотаріату. На сьогодні діяльність нотаріусів не обмежується поставленням відбитка державної печатки на оформлюваному документі. Вони посвідчують різноманітні факти, угоди, доручення, справжність підписів на документах, пред'являють чеки до платежу, ведуть справи щодо оформлення спадщини громадян, роз'яснюють фізичним та юридичним особам їхні права та обов'язки, а також наслідки несумлінного виконання обумовлених у документах умов, вчиняють інші дії, які дають змогу громадянам реалізувати свої права і законні інтереси, гарантовані Конституцією України.

Роз'яснення громадянам їхніх прав і обов'язків як до, так і після вчинення нотаріальних дій, а також роз'яснення несумлінного виконання

обумовлених у документах умов є однією з найважливіших функцій нотаріуса. Адже він має виступати як неупереджений радник і поборник захисту прав усіх сторін угоди та всіх осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій.

Законодавство України поклало на нотаріусів важливі повноваження щодо посвідчення угод відчуження квартир, житлових будинків, коштового майна, автотранспорту усіх видів, розширивши правові підстави набувачів цього майна; з'явилися угоди, пов'язані з придбанням права власності на землю, землекористуванням і землеволодінням; розширено діапазон заставного права та інших угод.

Прагнучи потрапити до європейського простору, Україна повинна створити такі умови для функціонування нотаріату в країні, за яких професія нотаріуса може стати однією з пріоритетних юридичних професій.

Європейський досвід свідчить, що більшість юридичних послуг у цивільному обороті надається нотаріусами. Вони власною діяльністю формують систему належних юридично достовірних доказів у межах безспірних правовідносин, що є надзвичайно важливим для континентальної системи права. Саме нотаріуси відіграють значну роль щодо практики застосування нового законодавства, на них покладена «функція забезпечення життя нових кодексів».

Україна поступово наближається до стандартів правового суспільства, проте невирішеними залишаються багато нагальних проблем, серед яких і проблеми українського нотаріату. Традиційно болючими є питання самоврядування нотаріусів, визначення принципів організації та здійснення нотаріальної діяльності, її самофінансування, встановлення нотаріальних округів, граничної чисельності нотаріусів, заміщення нотаріуса тощо. Але основна проблема полягає не в тимчасовому паралічі нотаріату, а в незгодженості норм чинного Закону «Про нотаріат» із Сімейним і Цивільним кодексами. Менш нагальною, але не менш болючою є проблема завершення процесу реформування нотаріату в Україні та запровадження єдиного нотаріату відповідно до нових економічних, соціальних і політичних умов суспільства.

Конче потрібно закріпити статус нотаріуса як публічної офіційної особи та професіонала в галузі права, запровадити новий, прозорий професіональний порядок підготовки осіб до нотаріальної діяльності та їх допуску до цієї діяльності, який відповідатиме вимогам Конституції України та міжнародно-правовим актам із прав людини та забезпечуватиме реальну можливість реалізації цього права громадянами України.

Метою реформування нотаріату повинно бути не вирішення окремих дріб'язкових проблем, а встановлення ефективного позасудового

забезпечення охорони та захисту законних прав й інтересів громадян, установ, підприємств, організацій, територіальних громад і держави, ґрунтованого на єдиних принципах, формах і методах організації та здійснення нотаріальної діяльності. Такий системний підхід до вирішення кола проблем нотаріату може запобігти «монополізації» нотаріальної діяльності, використанню нотаріату як виду бізнесу, розвитку інших негативних тенденцій, що порушують принципи незалежності та неупередженості нотаріуса, його організаційної й економічної самостійності.

Слід також відзначити і позитивні моменти — можливість використовувати досвід інших країн, зокрема тих, що об'єдналися у Міжнародний союз латинського нотаріату. Цей союз вирішує питання вдосконалення та уніфікації національного нотаріального законодавства, обміну досвідом між країнами-учасниками, забезпечення незалежності професії нотаріуса водночас із контролем за ним з боку держави.

Отже, можна говорити про те, що в Україні на сьогодні існують передумови та підстави для реформування нотаріату. Понад те, оскільки саме нотаріуси «стоять на межі поєднання людини та закону», тобто першими формують практику застосування законодавства, зміни у діяльності нотаріату є доцільними, необхідними та такими, що сприятимуть становленню громадського суспільства у нашій країні.

1. Цуканов С.С. Роль нотариата в обеспечении прав и законных интересов граждан и предпринимателей в Российской Федерации. Евразийский юридический журнал, 2009. 118 с.

2. Грудцына Л.Ю. Адвокатура, нотариат и другие институты гражданского общества в России// Деловой двор. – 2008. – С.241.

3. Конституція України : Науково – практичний коментар/В.Б.Аверьянов, О.В.Батанов, Ю.В.Баулін.- Харків: Видавництво «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. Ст.59

4. Черемных И.Г. Нотариат России: проблемы и перспективы. – М.: Эксмо, 2007. – С.48

5. Цуканов С.С. Роль нотариата в обеспечении прав и законных интересов граждан и предпринимателей в Российской Федерации. Евразийский юридический журнал, 2009, с.119.

6. [Електронний ресурс] <http://yuristonline.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/stati/notariat/001.php>

Желіховська (Олуйко) Ю.В. Нотаріус як особливий суб'єкт відносин щодо охорони цивільних прав та охоронюваних законом інтересів у цивільному праві

Розглянуто нотаріат, як інститут громадянського суспільства, який своєю діяльністю здійснює охорону цивільних прав та охоронюваних законом інтересів. У статті досліджено сутність надання нотаріусами правової допомоги, а також основні ознаки такої допомоги. Визначено функції та завдання, що здійснюються нотаріусами при вчиненні нотаріальних дій.

Ключові слова: правовий інструмент, нотаріальні дії, безспірні факти, охоронні дії, охорона, захист, попередження спорів, правова допомога, громадянське суспільство, юридичні дії, нотаріальні функції та завдання.

Желиховська (Олуйко) Ю.В. Нотариус как особый субъект отношений по охране гражданских прав и охраняемых законом интересов в гражданском праве

Рассмотрено нотариат, как институт гражданского общества, который своей деятельностью осуществляет охрану гражданских прав и охраняемых законом интересов. В статье исследованы сущность предоставления нотариусами правовой помощи, а также основные признаки такой помощи. Определены функции и задачи, осуществляемые нотариусами при совершении нотариальных действий.

Ключевые слова: правовой инструмент, нотариальные действия, бесспорные факты, охранительные действия, охрана, защита, предупреждения споров, правовая помощь, гражданское общество, юридические действия, нотариальные функции и задания.

Zhelihovska (Oluyko) Y.V. Notary as a special relationship to the subject of civil rights and legal interests in civil law

A Notary Service, Institute of Civil Society that its activity protects civil rights and legal interests. The article examines the nature of legal assistance to notaries and the main characteristics of such assistance. Functions and tasks undertaken by notaries in notarial acts.

Keywords: legal instrument, notarial acts, indisputable facts, protective action, protection, Prevention of disputes, Legal Aid, Civil Society, legal actions, notarial functions and tasks.

Зозуляк О. І.

ПОНЯТТЯ МАЙНОВОЇ ВІДОКРЕМЛЕНОСТІ ЯК ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

УДК: 347.132.6

У кожній галузі наукових знань є свої «вічні» проблеми, які у різні періоди часу по-різному досліджуються, проте дискусії над якими практично не припиняються ніколи. У цивілістиці такою категорією, без сумніву, виступає проблема щодо розуміння сутності юридичної особи. З огляду на постійне зростання участі юридичних осіб у цивільному обороті і цивільно-правова наука, і законодавство повинні мати у своєму доробку вдалу юридичну конструкцію розуміння даного поняття. Адже, як слушно зауважував Р. Іерінг, вдала юридична конструкція є подвигом, діянням, що має постійну ціну, невдала – така, що не має ціни [1, с. 17].

Саме тому у межах цієї статті хотілось би звернути увагу на нормативне визначення юридичної особи у сучасному цивільному законодавстві України, а саме роль ознаки «майнової відокремленості» у конструкції юридичної особи.

Досліджуючи дане питання варто звернутись до легальної дефініції юридичної особи, що містилась у Цивільному кодексі УРСР 1963 р. Так, відповідно до ст. 23 даного кодексу юридичними особами визнавались організації, які мають відокремлене майно (виділено мною. – О.З.), можуть від свого імені набувати цивільні права та обов'язки, бути пози-